

Literatura

Bai Mundu Berria Asmatu zuen Huxleyk?

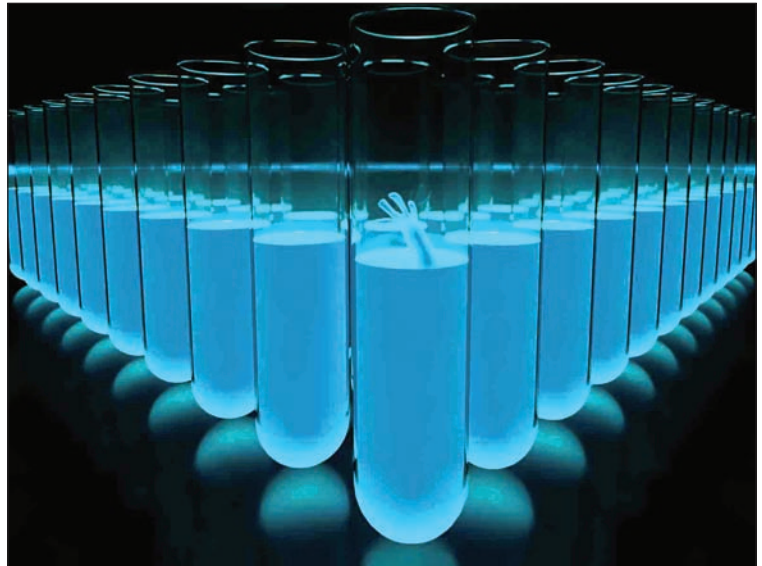
80 urte dira aurten *Bai mundu berria*, Aldous Huxley ingelesaren eleberri ospetsua argitaratu zela. Distopien generoko nobela bati dagokionez, behin denbora nahikoa igaro delarik, saihestezina da aztertzea egileak zertan asmatu zuen, eta zertan huts egin. Bekatu hori egitear gaude gu. Barkatzeko moduko bekatua nolana, bere lanaren bertute eta akatsen bilatzaile porrokatuenetakoa Huxley bera izan zela kontuan hartzen badugu.

UNAI BREA

GAIXOTASUNA, gerra, pobrezia eta zahartza-roa desagertu diren gizartea deskribatzen du *Bai mundu berriak*. Haatik, ustezko paradisu horretan kokatzen da distopien generoko obra gorenetakoa, urrezko domina eskuratzearren 1984rekin etengabeko lehian, eta hura baino etorkizun beldurgarriagoa deskribatzen duela, egile askoren iritziz. Huxleyren eleberriaren analisi kanoniko batean ezin falta daitekeenez Orwellenarekin konparazioa –Huxley bera ez zen tentazioari eusteko gauza izan–, hortik abiatuko gara gu ere, bien arteko diferentzietatik bat nabarmenduz: 1984 barrutik zein kanpotik da distopikoa; *Bai mundu berria*, neurri handi batean, kanpotik baino ez. Saia gaitezen esandakoa argitzen.

George Orwellen eleberriko pertsonaiak giro itogarrian bizi diren hein berean dira zoriontsuak *Bai mundu berriakoak*. Huxleyren nobelan, irakurlea da gizarte antolamendua izugarrikeriaz ohartzen den bakarra. Kasik. Beharrezkoa da “kasik” hori, istorioak aurrera egingo badu; bestela, liburua ez zen izango etorkizun posible bati buruzko saiakera laburra baizik. Bidean esan dezagun distopia askoren elementu komuna dela aginteari oldartzen zaion protagonista, nolabait irakurlearen pentsamoldea ordezkatzeko duena. Hain zuzen, borroka horrek ematen du bidea distopiaren deskribapen behar bezain sakona egiteko.

Bai mundu berriak ez dio baliabide horri uko egiten, bere kasuan bereziki sinesgaitza izanik ere. Literaturaren historiari emandako mundu distopiko guztietan, Huxleyk asmatutakoa da akaso errepresioan oinarritzen ez den bakarra. Kanpoko behatzailearentzat zapalkuntzaren gailurra den gizartean, herritarrak

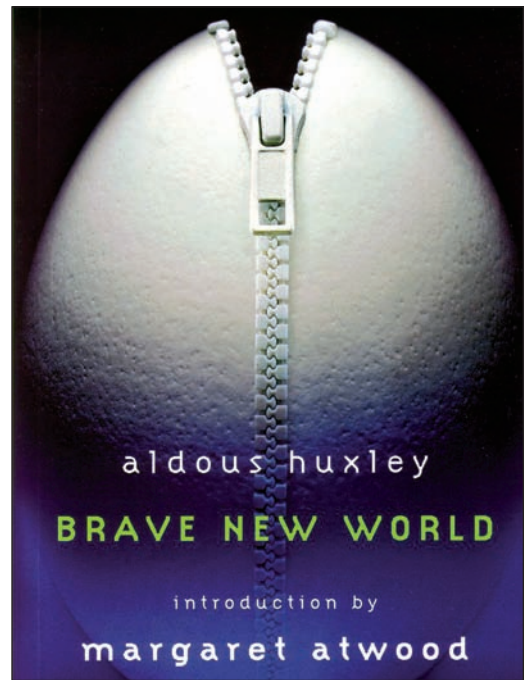

Ernaltze artifiziala Bai mundu berriaren osagai nagusietakoa da. Banako guztiak saio-hodietan sortzen dira, beren ezaugarri genetikoaren kontrol zorrotza egiten duen prozesuaren bitartez. Pertsona bakoitza gaitasun intelektual jakina izateko eta lan espezifikoak egiteko programatuta dago.

pozik bizi dira, zapalkuntza horretaz jabetu gabe. Egokitu zaien bizimodua, eta ez beste bat, desiratzeko programatu dituzte beren haurtzaro osoan zehar, saio-hodi batean ernaltu zituzten unetik; izan ere, promiskuitatea balore duen jendartean, sexua eta ugalketa bereizita daude. Ez dago familiarik, ez harreman afektiborik, ezta horiei lotutako gorabehera emozionalik. Izen hori merezi duen arterik ez da inon ageri, eta kezka intelektual oro ezabatua izan da, baina horien beharrik sentitzen duen inor ez dago. Umeen programazioarekin batera, egonkortasuna da zoriontasunaren giltza. Sistemaren balizko akatsak –alegia, frustrazioak– prebenitzeko, estatuak neurri gabeko kontsumoa eta bihar-eramunik gabeko droga jartzen ditu herritarren eskura.

Aldous Huxley (1894-1963) intelektualez eta zientzialariz osatutako familia bateko kidea zen. Aita eta aitona, barbarako, entzute handiko biologoak izan ziren. Agian horregatik, XX. mendeko gizarte aberatsen bilakaeran biologiak izango zuen garrantzia aurreikusteko gauza izan zen.

Antolakuntza zurrun eta perfektu horretan bere bizimoduaz nazkatuta dagoen pertsonaia bat existitze hutsa, beraz, narrazioaren akasztat hartu beharko litzateke, baina narrazioak aurrera egiteko ezinbesteko akatsa da. Ez gara horrekin gehiegi tematuko. Azken batean, etorkizunak ekar ditzakeen gizarte egituren analisiarengatik izan da goratua –batez ere– *Bai mundu berria*, ez literatur lan gisa daukan mailagatik. Huxleyren merituetako bat, honenbestez, gizarte aberatsenetan hedonismoak erdietsi duen garrantzia aurreikusi izana da, obra inperfektu baten bitartez bada ere.

Huxleyren distopia gauzatzea da Mendebaldearen ametsa?

Eleberriaren analisi interesgarri eta zirikatzaileenetako bat Michel Houellebecq idazle frantziarrak egindakoa da. Non eta beste nobela batean, *Les particules élémentaires* (Oinarritzko partikulak), 1998an idatzia. Pasarte batean, Houellebecqek Bruno izeneko pertsonaiaren ahoan ipintzen du Huxleyren lanari buruzko hausnarketa. “[Bai mundu berria idatzi zenetik] mendebaldeko gizarteak eredu horretarantz hurbildu besterik ez du egin. (...) Farmazeutikaren aurrerapenei esker, bizitzaren adinen arteko aldea ezabatuko da. Huxleyk deskribatu zuen munduan, 60 urteko gizakiek 20 urtekoen itxura eta grina berberak dauzkate. Gizarte zoriontsua da, zeinetik desagertu baitiren tragedia eta sentimendu bortitzak. Hori da guk bizi nahi genukeen mundua”. Houellebecqek asmatu izana aitortzen dio Huxleyri; lerro artean atzeman daitekeen kritika da Huxleyk beldurgarritzat hartzea etorkizun hori.

Pixka bat aurrerago, Brunok, edo Houellebecqek, nahiago duzuen, Huxleyren kontraesanak utzi nahi ditu agerian. Idazle ingelesak *Island* (Uhartea) eleberria argitaratu zuen 1962an, *Bai mundu berria* baino 30 urte geroago. Jendarte idilikoa deskribatu zuen bertan, baina Bruno-Houellebecqen ustez bien arteko antzekotasunak askoz handiagoak dira Huxleyk onartuko zukeena baino. Hortik ateratzen duen ondorioa zera da: gizarte hippyaren eta gizarte liberal burgesaren arteko aldea oso txikia dela. Ez da ahaztu behar Huxleyren ideiak, haren bizitzaren azken urteetan, hippy mugimenduaren euskarri teorikoetako bat izan zirela, eta azken beltzean horixe dela *Island* nobelan islatu nahi izan zuena. Ahaztu behar ez den bezala hippy mugimendua eta, oro har, *new age* delakoa direla Houellebecq eskuindarraren kritiken jomuga usuenetakoa.

Huxleyrentzat laudorio gehiago ere bada *Les particules élémentaires*en, egur adina. Brunok dioenez, gizartearen bilakabidea, gero eta gehiago, zientziaren garapenaren arabera izango zela ederto igarri zuen egile britainiarrak, baina ez zuen kontuan hartu horren ondorioetako bat, azken batean –hala interpretatzen dugu Houellebecqen hitzetatik– ezinezko bihurtzen duena *Bai mundu berriako* gizartea: heriotzaz kontzienteago garen heinean, indibidualismoa gailentzen da, eta horrek desiora garamatza; areago, desioa da gizartearen hauspoetako bat. Huxleyren distopian, berriz, ez dago bete ezin daitekeen desiorik. Gaurko gizartearen azaleko azterketa egitea aski zaigu tanto hori Houellebecqentzat dela aitortzeko. ■

